

УДК 911.3

DOI 10.32999/ksu2413-7391/2019-10-7

Нападовська Г.Ю.,
асистент кафедри соціально-економічної географії
Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГО РОЗСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті розглянуті основні параметри сільського розселення на регіональному рівні. Проаналізовані показники системи кількісних параметрів географічного аналізу процесу формування об'єднаних територіальних громад на обласному рівні: адміністративний коефіцієнт об'єднання, коефіцієнт об'єднання населення, територіальний коефіцієнт. Встановлено тісноту зв'язку між кількісними параметрами сільського розселення та інтенсивністю процесу формування об'єднаних територіальних громад. Проведено групування районів Херсонської області за кількісними параметрами географічного аналізу процесу формування об'єднаних територіальних громад. Проаналізовані фактори, які впливають на процес об'єднання.

Ключові слова: територіальна громада, децентралізація, сільське розселення, Херсонська область.

Napadovska H.Yu. FEATURES OF AGRICULTURAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION (IN THE CASE OF THE KHERSON REGION)

The purpose of the article is to analyze the influence and connection of the settlement system on the parameters of the decentralization process. The article used such methods as analysis, generalization, systematization, the method of analysis of interconnections and interdependencies, comparative-geographical, and mathematical. The article considers the main parameters of rural settlement at the regional level (average population of the village, average population of the village council, population density). Analyzed indicators of the system of quantitative parameters of geographical analysis of the process of formation of united territorial communities at the regional level, the administrative coefficient of association, coefficient of population unification, territorial coefficient. The correlation analysis method establishes the link between the quantitative parameters of rural settlement and the process of formation of the united territorial communities. The direct moderate connection between the settlement "Average population of the village council" and all quantitative parameters of the process of formation of the united territorial communities is determined. A grouping of districts of the Kherson region was carried out on the quantitative parameters of geographical analysis of the process of formation of united territorial communities. The main factors influencing the association of territorial communities, which, in our opinion, are: the geographical factors; cultural factors; ethnic factors; historical factors; personality factor; capacity factor; financial capacity of the budgets of territorial communities; the influence of local authorities. A grouping of the districts of Kherson oblast has been carried out on the quantitative parameters of the process of formation of the combined territorial communities at the oblast level, namely, on the modified coefficients of the territorial concentration: the administrative coefficient of the association, the coefficient of population unification and the territorial coefficient of the association. As a result of grouping, we observe a significant identity regarding the distribution of districts of the Kherson region by the quantitative parameters of the territorial community.

Key words: territorial community, decentralization, rural resettlement, Kherson region.

Постановка проблеми. У сучасних умовах особливо детальної оцінки потребують питання, пов'язані з аналізом змін, які сталися в низових системах розселення в період реформи адміністративно-територіального устрою України. Особливо слід акцентувати увагу на проблемах територіального устрою сільських районів, оскільки законодавча база з питань адміністративно-територіальної реформи в Україні передбачає найбільш відчутні зміни адміністративного поділу саме на селі. Перш за все, пропонується злиття сільрад

у «громади», а також передбачається повсюдне укрупнення сільських адміністративних районів («Про місцеве самоврядування в Україні», 1997).

Кейсом дослідження в даному випадку було обрано Херсонську область, в межах якої активно відбуваються трансформації адміністративно-територіального устрою (станом на квітень 2019 року в Херсонській області сформовано всього 28 ОТГ і 3 ОТГ, де ще не призначені перші вибори). Регіональний підхід до вивчення сільського розселення дає мож-

ливість виявити просторові закономірності і тенденції та врахувати їх під час реалізації реформи адміністративно-територіального устрою («Геопортал адміністративно-територіального устрою України», 2019).

Аналіз основних досліджень і публікацій. На загальнодержавному рівні ґрунтовний аналіз розвитку сільського розселення здійснили О. Рогожин (2007), А. Доценко (2004). На регіональному рівні, а саме особливості процесу розселення населення в межах Херсонської області досліджували І. Пилипенко (2007), Д. Мальчикова (2014), в межах Київської області – А. Доценко (2017). Сучасні проблеми розселення в контексті реформування адміністративно-територіального устрою викладені в монографічному дослідженні Л. Заставецької (2013). Депресивність сільських територій України та основні трансформаційні зміни, які сталися у сільському розселенні на регіональному рівні в пострадянський період, розкриті в роботах М. Барановського, (2010; 2015). Олійник Я.Б. (2016), Мельничук А.Л. (2016), Остапенко П.О. (2016) розглядають сучасну реформу децентралізації, зокрема досліджують низки об'єктивних проблем реформування територіальної організації влади в Україні, критерії оцінювання спроможності новоутворених одиниць адміністративно-територіального устрою – об'єднаних територіальних громад, розробляють напрями удосконалення реформи АТУ України та державного контролю за ефективним впровадженням реформи з децентралізації, проведений науковий аналіз спроможності новоутворених ОТГ. Тітенко З.В. (2007) досліджувала вплив суспільно-географічних факторів на формування системи адміністративно-територіального устрою. Аналіз сталого розвитку територіальних громад здійснили Залуцький І. Р. (2008), Безуглий О. В. (2009).

Метою дослідження є аналіз впливу та зв'язків системи розселення з параметрами процесу децентралізації.

Основними завданнями є:

- загальна характеристика сільського розселення Херсонського регіону;
- аналіз кількісних параметрів процесу формування об'єднаних територіальних громад у географічному аспекті;
- виявлення залежностей між кількісними параметрами системи сільського розселення та процесу формування об'єднаних територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Децентралізація, що була започаткована в Україні у 2014 році, не тільки відкриває нові можливості для органів місцевого самоврядування, а й створює умови для перегляду існуючої парадигми сільського розвитку на основі нового територіального планування та творення мереж навколо центрів економічної активності, які переважно є поселеннями міського типу (Пилипенко, 2015).

Параметри сільського розселення населення: густина населення, людність сільських населених пунктів, розмір сільрад і т.д. – динамічні (характеризуються значними змінами в часі), є просторово диференційованими. Для оцінки змін, які сталися в системі сільського розселення Херсонської області, проаналізовано людність сільських поселень регіону, яка демонструє просторові відмінності, що суттєво впливають на процеси створення ОТГ.

Сучасна картина розселення сільського населення в межах області (таблиця 1) свідчить про значну територіальну диференціацію показників розселення по районах.

Усього в Херсонській області – 405,6 тис. сільського населення, яке живе в 658 сільських поселеннях і 259 сільських радах. Показник чисельності сільського населення варіюється від 6,1 тис. в Верхньорогачинському до 56,2 тис. в Білозерському районі.

Ми бачимо, що показник кількості сільських поселень у районах Херсонської області варіюється в межах від 12 (Великолепетиський район) до 65 (Генічеський район). Щодо міських рад, то найбільше сільських поселень – у межах Херсонської міської ради: 9.

Щодо сільських рад, то ми також спостерігаємо значну диференціацію серед районів Херсонської області. Найбільша кількість сільських рад – у Білозерському, Бериславському та Голопристанському: по 21, найменша кількість – у Великолепетиському та Верхньорогачинському районах: по 6.

Серед показників середньої людності сільського поселення та сільської ради також спостерігається сильна диференціація в межах районів Херсонської області. Найвищий рівень середньої людності сільського поселення та середньої людності сільської ради ми бачимо в межах Олешківського району. Найнижчий рівень середньої людності сільського поселення – серед районів Херсонської області в Високопільському районі: 259, натомість найнижчий рівень середньої людності сільської ради – в Іванівському районі: 657.

Таблиця 1

Параметри сільського розселення Херсонської області (населення станом на 01.01.2018 р., адміністративно-територіальний устрій на 01.01.2014)

№	АТО	Кількість сільських поселень, 2014 р.	Кількість сільських рад, 2014 р.	Чисельність сільського населення, тис., 2018 р.	Середня людність сільського поселення	Середня людність сільської ради	Густина населення
1	Бериславський	41	21	30,8	751	1466	27
2	Білозерський	56	21	56,2	1003	2676	43
3	Великолепетиський	12	6	8,3	691	1383	16
4	Великоолександрівський	54	16	15,8	292	987	16
5	Верхньорогачинський	20	6	6,1	305	1016	13
6	Високопільський	34	10	8,8	259	880	21
7	Генічеський	65	17	25,7	395	1511	20
8	Голопристанський	51	21	45,3	888	2157	13
9	Горностаївський	28	12	12,9	461	1075	19
10	Іванівський	27	14	9,2	341	657	12
11	Каланчацький	20	10	10,2	510	1020	23
12	Каховський	43	18	29,80	693	1655	24
13	Нижньосірогоський	24	13	10,8	450	830	13
14	Нововоронцовський	19	12	14,6	768	1216	21
15	Новотроїцький	42	17	20,4	485	1200	15
16	Олешківський	28	12	35,1	1253	2925	40
17	Скадовський	37	13	25,7	694	1977	32
18	Чаплинський	39	18	22,3	571	1239	20
19	Голопристанська міська рада	1	0	0,2	200	0	0
20	Новокаховська міська рада	8	1	6	750	6000	300
21	Херсонська міська рада	9	1	11,4	1266	11400	779
	Херсонська область	658	259	405,6	616	1566	37

Важливою, на нашу думку, є перевірка залежності між характеристиками сільського розселення і кількісними параметрами процесу формування об'єднаних територіальних громад (таблиця 2). У попередньому дослідженні, проаналізувавши процес формування територіальних громад (на прикладі Херсонської області), ми запропонували такі основні параметри об'єднання: адміністративний, населення, територіальний.

В якості кількісних параметрів географічного аналізу процесу формування ОТГ на обласному

рівні пропонуємо модифіковані коефіцієнти територіальної концентрації (Нападовська Г.Ю., Пилипенко І.О., 2018), а саме:

1. Коефіцієнт адміністративного об'єднання:

$$K_{ao} = \frac{K_{op}}{3_{kr}} \cdot \frac{K_{oo}}{3_{ko}};$$

де K_{op} – кількість громад, що об'єдналися в районі; 3_{kr} – загальна кількість громад у районі; K_{oo} – кількість громад, що об'єдналися в області; 3_{ko} – загальна кількість громад (тут і нижче – сільських, селищних і міських рад) в області.

Таблиця 2

Кількісні параметри процесу формування об'єднаних територіальних громад

№	АТО	Адміністративний коефіцієнт об'єднання	Коефіцієнт об'єднання населення	Територіальний коефіцієнт об'єднання
1	Бериславський	1,00	1,88	1,47
2	Білозерський	0,91	1,88	1,09
3	Великопететиський	0,00	0,00	0,00
4	Великоолександрівський	0,43	0,77	0,69
5	Верхньорогачинський	0,00	0,00	0,00
6	Високопільський	2,51	3,26	1,87
7	Генічеський	0,00	0,00	0,00
8	Голопристанський	1,23	1,97	0,95
9	Горностаївський	2,65	4,27	2,67
10	Іванівський	1,72	3,49	1,80
11	Каланчацький	2,16	4,53	2,87
12	Каховський	1,66	3,30	2,24
13	Нижньосірогоський	0,00	0,00	0,00
14	Нововоронцовський	0,00	0,00	0,00
15	Новотроїцький	0,00	0,00	0,00
16	Олешківський	1,53	1,79	1,82
17	Скадовський	0,00	0,00	0,00
18	Чаплинський	2,59	4,68	2,96
19	Голопристанська міська рада	0,00	0,00	0,00
20	Каховська міська рада	0,00	0,00	0,00
21	Новокаховська міська рада	1,15	1,10	1,28
22	Херсонська міська рада	0,00	0,00	0,00
	Херсонська область	0,65	0,94	0,87

2. Коефіцієнт об'єднання населення:

$$K_{он} = \frac{Ч_{ор}}{Ч_{нр}} : \frac{Ч_{оо}}{Ч_{но}} ;$$

де $Ч_{ор}$ – чисельність населення громад, що об'єдналися в районі; $Ч_{нр}$ – загальна чисельність населення в районі; $Ч_{оо}$ – чисельність населення громад, що об'єдналися в області; $Ч_{но}$ – загальна чисельність населення в області.

Коефіцієнт територіального об'єднання:

$$K_{то} = \frac{П_{ор}}{П_{р}} : \frac{П_{оо}}{П_{о}} ;$$

де $П_{ор}$ – площа об'єднаних громад району; $П_{р}$ – загальна площа району; $П_{оо}$ – площа об'єднаних громад області; $П_{о}$ – загальна площа області.

Ці кількісні параметри дозволяють визначити просторові особливості процесу формування ОТГ; порівнювати інтенсивність процесу, його особливості в регіональних аспектах.

Запропонований інструментарій географічного аналізу може застосовуватися в якості діагностичного параметру перебігу адміністративної реформи в контексті процесу формування ОТГ.

З метою перевірки залежності між характеристиками сільського розселення і кількісними параметрами процесу формування ОТГ нами було визначено інтенсивність кореляційних зв'язків між цими основними показниками (таблиця 3).

Ми спостерігаємо прямий помірний зв'язок між показником розселення «Середня людність сільської ради» та всіма кількісними параметрами процесу формування об'єднаних територіальних громад.

Сільські ради – це ті ланки адміністративно-територіального устрою, які трансформуються в територіальні громади, в межах яких відбувається процес об'єднання, тому показники людності сільської ради матимуть

Таблиця 3

**Кореляційні відношення між характеристиками розселення
сільського населення Херсонської області та кількісними параметри
процесу формування об'єднаних територіальних громад**

	Адміністративний коефіцієнт об'єднання	Коефіцієнт об'єднання населення	Територіальний коефіцієнт об'єднання
Густота населення	0,12	0,09	0,19
Середня людність сільського поселення	-0,01	-0,04	0,05
Середня людність сільської ради	0,47	0,46	0,53

прямий взаємозв'язок із коефіцієнтами об'єднання: адміністративним, населення та територіальним.

Проведене групування районів Херсонської області за кількісними параметрами процесу формування об'єднаних територіальних громад на обласному рівні, а саме за модифікованими коефіцієнтами територіальної концентрації: адміністративний коефіцієнт об'єднання (таблиця 4), коефіцієнт об'єднання населення (таблиця 5) та територіальний коефіцієнт об'єднання (таблиця 6).

Визначення числа інтервалів. Число інтервалів, як правило, залежить від амплітуди статистичної сукупності. Величину інтервалів (h) оцінюють за формулою Стерджеса (Пилипенко І.О., Мальчикова Д.С., 2007) :

$$h = \frac{X_{max} - X_{min}}{(1 + 3,332 \lg n)}$$

де h – величина рівного інтервалу, n – обсяг сукупності (довжина варіаційного ряду).

X_{max} – найбільше значення варіаційного ряду,

X_{min} – найменше значення варіаційного ряду;

За результатами групування ми спостерігаємо значну ідентичність щодо розподілу районів Херсонської області за кількісними параметрами об'єднання ОТГ. Ми можемо бачити, що до дуже високої групи за всіма трьома показниками належать одні й ті самі райони, а саме Горностаївський, Каланчацький, Чаплинський. Так само і для дуже низького рівня спостерігаємо майже однакові результати для всіх трьох показників, а саме Великолепетиський, Верхньорогачинський, Генічеський, Нижньосірогозький, Нововоронцовський, Новотроїцький, Скадовський, Великоолександрівський, лише за коефіцієнтом об'єднання населення Великоолександрівський район належить до низької групи. Це говорить про те, що кожен із цих

показників рівною мірою є важливим складником процесу об'єднання.

На нашу думку, процес об'єднання слід досліджувати за такими факторами:

Географічні фактори – представляють перелік уявлень про локалізацію територіального утворення та його природні особливості (рельєф, клімат, флора, фауна, наявність туристсько-рекреаційних ресурсів).

Культурні фактори – представляють перелік уявлень, пов'язаних із сукупністю матеріальних та духовних цінностей і створених людьми в межах локального територіального утворення.

Етнічні фактори – включають знання про етнічні групи, що населяють дану територію.

Історичні фактори – включають асоціативні уявлення, пов'язані з історичним процесом розвитку місцевої спільноти.

Особистісний фактор – представляє коло значимих осіб: батьків, рідних, близьких, друзів, сусідів, вчителів, колег, земляків тощо.

Чинник спроможності – під час формування територіальних громад важливим є визначення їх спроможності.

Фінансова спроможність бюджетів територіальних громад.

Вплив місцевої влади – має двоєдиний характер (місцева влада може як сприяти добровільному об'єднанню територіальних громад, так і гальмувати процес децентралізації).

Висновки. За результатами дослідження нами отримані нижчеприведені результати.

1. Проаналізовані характеристики сільського розселення Херсонського регіону. Основними параметрами сільського розселення населення є: густота населення, людність сільських населених пунктів, розмір сільрад і т.д., які є досить динамічними (характеризу-

Таблиця 4

Групування адміністративно-територіальних одиниць Херсонської області за коефіцієнтом адміністративного об'єднання

Номер групи	Рівень	Інтервали	№ адміністративної одиниці
1	дуже низький	0 – 0.53	Великолепетиський, Великоолександрівський, Верхньорогачинський, Генічеський, Нижньосірогозький, Нововоронцовський, Новотроїцький, Скадовський
2	низький	0.53 – 1.06	Бериславський, Білозерський
3	середній	1.06 – 1.59	Голопристанський, Олешківський
4	високий	1.59 – 2.12	Каховський, Іванівський
5	дуже високий	2.12 – 2.65	Каланчацький, Високопільський, Чаплинський, Горностаївський

Таблиця 5

Групування адміністративно-територіальних одиниць Херсонської області за коефіцієнтом об'єднання населення

Номер групи	Рівень	Інтервали	№ адміністративної одиниці
1	дуже низький	0 – 0.59	Великолепетиський, Верхньорогачинський, Генічеський, Нижньосірогозький, Нововоронцовський, Новотроїцький, Скадовський
2	низький	0.59 – 1.18	Великоолександрівський, Голопристанський, Білозерський
3	середній	1.18 – 1.77	Бериславський
4	високий	1.77 – 2.36	Іванівський, Олешківський, Високопільський, Каховський
5	дуже високий	2.36 – 2.95	Горностаївський, Каланчацький, Чаплинський

Таблиця 6

Групування адміністративно-територіальних одиниць Херсонської області за коефіцієнтом територіального об'єднання

Номер групи	Рівень	Інтервали	№ адміністративної одиниці
1	дуже низький	0 – 0.94	Великолепетиський, Верхньорогачинський, Генічеський, Нижньосірогозький, Нововоронцовський, Новотроїцький, Скадовський, Великоолександрівський
2	низький	0.94 – 1.88	Олешківський
3	середній	1.88 – 2.82	Білозерський, Бериславський, Голопристанський
4	високий	2.82 – 3.76	Високопільський, Каховський, Іванівський
5	дуже високий	3.76 – 4.7	Горностаївський, Каланчацький, Чаплинський

ються значними змінами у часі) і просторово диференційованими. Для оцінки змін, які сталися у системі сільського розселення Херсонської області, було проаналізовано людність сільських поселень регіону. Сучасна картина розселення сільського населення в межах області свідчить про значну територіальну диференціацію показників розселення по районах. Усього у Херсонській області – 405,6 тис. сільського населення, яке живе в 658 сільських поселеннях і 259 сільських радах. Показник кількості сільських поселень у районах

Херсонської області варіюється в межах від 12 (Великолепетиський район) до 65 (Генічеський район). Щодо міських рад, то найбільше сільських поселень бачимо в межах Херсонської міської ради – 9. Щодо сільських рад, то ми також спостерігаємо значну диференціацію серед районів Херсонської області. Найбільша кількість сільських рад – у Білозерському, Бериславському та Голопристанському: по 21, найменша кількість – у Великолепетиському та Верхньорогачинському районах: по 6. Серед показників середньої людності

сільського поселення та сільської ради також спостерігається сильна диференціація в межах районів Херсонської області. Найвищий рівень середньої людності сільського поселення та середньої людності сільської ради ми бачимо в межах Олешківського району. Найнижчий рівень середньої людності сільського поселення серед районів Херсонської області – у Високопільському районі: 259, натомість найнижчий рівень середньої людності сільської ради – в Іванівському районі: 657.

2. Виявлені залежності між кількісними параметрами системи сільського розселення та процесом формування об'єднаних територіальних громад. З метою перевірки залежності між характеристиками сільського розселення і кількісними параметрами процесу формування ОТГ нами було визначено кореляційні відношення між цими основними показниками, за результатами якого спостерігаємо прямий помірний зв'язок між показником розселення «Середня людність сільської ради» та всіма кількісними параметрами процесу формування об'єднаних територіальних громад.

3. Проведене групування районів Херсонської області за кількісними параметрами процесу формування об'єднаних територіальних громад на обласному рівні, згідно з яким ми можемо зробити висновок, що до високої групи і дуже низької за всіма трьома показниками (коефіцієнт адміністративного об'єднання, коефіцієнт об'єднання населення, коефіцієнт територіального об'єднання) належать одні й ті самі райони, а саме до високої: Горностаївський, Каланчацький, Чаплинський, а до дуже низького рівня: Великопетиський, Верхньорогачинський, Генічеський, Нижньосірогозький, Нововоронцовський, Новотроїцький, Скадовський, Великоолександрівський. Також визначені основні чинники, які впливають на об'єднання територіальних громад, якими, на нашу думку, є: географічні фактори; культурні фактори; етнічні фактори; історичні фактори; особистісний фактор; чинник спроможності; фінансова спроможність бюджетів територіальних громад; вплив місцевої влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барановський, М.О. (2010). Депресивність сільських територій України: методи оцінки, регіональні відмінності та шляхи їх подолання. *Економіка України*, (11), 57–69. [Baranovsky, M.O. (2010). Depressiveness of Ukrainian rural areas: methods of assessment, regional differences and how

to overcome them. *Economy of Ukraine*, (11), 57–69. (In Ukrainian)].

2. Барановський, М.О. (2015). Трансформація сільського розселення на регіональному рівні (на прикладі Чернігівської області). *Економічна та соціальна географія*, (73), 27. [Baranovsky, M.O. (2015). Transformation of rural resettlement on regional level (the example of Chernihiv region). *Economic and social geography*, (73), 27 (In Ukrainian)].

3. Безуглий, О.В. (2009). Територіальна громада в Україні: напрями та чинники сталого розвитку (автореф. дис. канд. держ. упр.), Харків. [Bezugly, O.V. (2009). Territorial community in Ukraine: directions and factors of sustainable development, Kharkov. (In Ukrainian)].

4. Геопортал адміністративно-територіального устрою України (2019). doi : <http://atu.minregion.gov.ua/ua/home> (дата звернення : 20.05.2019) [Geoportal of the administrative-territorial system of Ukraine (2019). doi : <http://atu.minregion.gov.ua/ua/home> (дата звернення : 20.05.2019) (In Ukrainian)].

5. Доценко, А.І. (2017). Сільське розселення в Київському регіоні та проблеми його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки*, (7), 43–49. [Dotsenko, A.I. (2017). Rural settlement in the Kyiv region and problems of its development. *Kherson State University Herald. Series: «Geographical Sciences»*, (7), 43–49. (In Ukrainian)].

6. Доценко, А.І. (2004). Регіональна політика розселення. Київ : ВГЛ «Обрії». [Dotsenko, A.I. (2004). Regional Resettlement Policy. Kyiv : «Horizons». (In Ukrainian)].

7. Залуцький, І.Р., Брусак, Р.Л. & Шевчук, Б.М. (2008). Основи сталого розвитку територіальної громади. Київ: НАДУ. [Zalutsky, I.R., Brusak, R.L. & Shevchuk, B.M. (2008). Fundamentals of Sustainable Development of the Territorial Community. Kyiv (In Ukrainian)].

8. Заставецька, Л.Б. (2013). Системи розселення і геопросторові проблеми вдосконалення адміністративно-територіального устрою України. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. [Zastavetska, L.B. (2013). Resettlement systems and geospatial problems of improving of the administrative-territorial structure of Ukraine. Ternopil. (In Ukrainian)].

9. Мальчикова, Д.С. (2014). Теоретико-методологічні і методичні засади геопланування сільської місцевості на регіональному рівні, (монографія). Херсон : Грін ДС [Malchukova, D.S. (2014). Theoretical, methodological and methodic principals of rural geoplanning on the regional level, Kherson : Hrin'DS. (In Ukrainian)].

10. Мальчикова, Д.С., Пилипенко, І.О. (2007). Розселення сільського населення як елемент територіальної диференціації сільської місцевості. *Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення*. Херсон : ПП Вишемирський. [Malchukova, D.S., Pilipenko, I.O. (2007). Resettlement of rural population as an element of territorial differentiation of rural areas. *Regional problems of Ukraine: geographic analysis and the search for solutions. Regional problems of Ukraine: geographic analysis and the search for solutions*. Kherson : PP Vishemirsky. (In Ukrainian)].

11. Мельничук, А., Остапенко, П. (2016). *Децентралізація влади: реформа № 1*. Київ : ЦОП «Глобус». [Melnychuk, A., Ostapenko, P. (2016). *Decentralization of power: the reform №1 (analytical notes)*. Kyiv : TsOP «Hlobus». (In Ukrainian)].
12. Нападовська, Г.Ю., Пилипенко, І.О. (2018). Просторовий аналіз процесу об'єднання територіальних громад. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна. [Naparodovska, H.Yu., Pylypenko, I. O. *Spatial analysis of the process of association of territorial communities. Materials of the international scientific and practical conference*. Kharkiv : Karazin Kharkiv National University. (In Ukrainian)].
13. Олійник, Я.Б., Остапенко, П.О. (2016). Формування спроможних територіальних громад в Україні: переваги, ризики, загрози. *Український географічний журнал*, (4), 37–43. [Oliynuk, Ya.B., Ostapenko P.O. (2016). *Formation of capable local communities in Ukraine: benefits, risks, threats*. *Ukrainian Geographical Journal*, (4), 37–43. (In Ukrainian)].
14. Пилипенко, І.О. (2015). Центро-периферійна організація суспільства та адміністративно-територіальна реформа. *Економічна та соціальна географія*, (3), 44–50. [Pylypenko, I.O. (2015). *The core-peripheral organization of society and administrative-territorial reform*. *Economic and social geography*, (3), 44–50. (In Ukrainian)].
15. Пилипенко, І.О., Мальчикова, Д.С. (2007). *Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області)*. Херсон : ПП Вишемирський В.С. [Pylypenko I.O., Malchikova D.S. (2007). *Methods of socio-geographical research (on materials of the Kherson region)*. Kherson : PP Vishemirsky. (In Ukrainian)].
16. Про місцеве самоврядування в Україні. № 280/97-ВР, № 24. (1997). [On local government in Ukraine. № 280/97-ВР, № 24. (1997). (In Ukrainian)].
17. Рогожин, О.Г. (2007). Системи розселення як основа для реформування адміністративно-територіального устрою в сільських районах України. *Демографія та соціальна економіка*, (1), 39–49. [Rogozhin, O.G. (2007). *Resettlement systems as the basis for reforming the administrative-territorial system in rural areas of Ukraine*. *Demography and Social Economy*, (1), 39–49. (In Ukrainian)].
18. Тітенко, З.В. (2007). Суспільно-географічні аспекти адміністративно-територіального устрою обласного регіону (на прикладі Одеської області : автореф. дис. канд. геогр. наук. Одеський національний ун-т ім. І.І. Мечникова, Одеса. [Titenko, Z.V. (2007). *Social and geographical aspects of administrative-territorial division of the region (for example, the Odessa region)*, Odessa National University. I.I. Mechnikova. (In Ukrainian)].

Стаття надійшла до редакції 29.05.2019